

Schimbări de confesiune în rândul nobilimii din Transilvania în secolul 18. Rezumatul tezei de doctorat

Cercetarea de față se bazează pe datele publicate până acum în diferitele lucrări de istorie politică, familială și ecleziastică, cât și pe prelucrarea documentelor în fondurile personale, familiale și de instituții, păstrate în diferite arhive. Pe baza concluziilor ce au rezultat de pe urma analizei și comparației datelor deja publicate cu cele adunate de mine s-a conturat amploarea schimbărilor de confesiune din secolul 18, motivele personale care au stat la baza acestui fenomen, cât și urmările politice, religioase și economice ale acestor schimbări. Pe parcursul prelucrării datelor culese, s-au conturat și câteva portrete de personalități, aceste sunt prezentate în lucrării în cadrul unor studii. Desigur, și în cazul acestora, accentul s-a pus pe schimbările de confesiune.

În istoria Transilvaniei, secolul 18 este perioada unor transformări lente. Această metamorfoză, așa cum afirmă politicianul și istoricul Apor Petru, a influențat toate aspectele și nivelele vieții de zii cu zi a ardelenilor, incluzând atât societatea, cultura, religia, economia cât și politica.

Chiar dacă această transformare în mare parte a fost una pașnică și foarte lentă, în epocă putem să distingem patru mari etape, iar aceste la rândul lor pot fi împărțite în mai multe etape mai mici. Structura lucrării urmărește aceste etape, prezentând pe larg evenimentele politice, sociale și religioase din cadrul acestora.

Prima etapă, numită etapa de tranziție începe cu anul 1690 și se încheie cu semnarea păcii de la Satu-Mare (1711). În cadrul acestei prime etape se pot distinge trei faze bine conturate. Prima începe cu intrarea Transilvaniei sub dominație Habsburgică și ține până la terminarea luptelor anti-otomane (1699). Din cauza nesiguranței ce domnea pe câmpurile de lupte, conducerea de la Viena încă nu se amestecă cu brutalitate în viața politică, socială și religioasă a Transilvaniei, ci luarea deciziilor este lăsată în seama Guvernului și a dietei. Societatea transilvană crede că totul va rămâne ca în trecut, schimbându-se doar stăpânul, iar acesta, la fel ca sultanul, este undeva departe și nu se amestecă în treburile interne ale principatului. Toată lumea, indiferent de confesiune crede în respectarea cu strictețe a legilor. Pe plan confesional, această perioadă se remarcă prin discuțiile din jurul emiterii Diplomei Leopoldine și a anexelor ulterioare (ex. Rezoluția Alvincziană).

A doua fază a primei etape ține până la izbucnirea revoluției condusă de Francisc Rakoczi al II-lea, când odată cu încetarea ostilităților se clarifică și poziția internațională a Transilvaniei. În principatul ajuns parte integrantă a Imperiului Habsburgic, puterea centrală deja duce o politică mult mai energică, oglindită și de repetatele proteste ale cultelor protestante. A treia fază este faza revoluției, când problemele sociale și religioase trec pe un plan secund, Transilvania fiind dominată de zgomotul armelor. Prin refacerea principatului (datorită înscăunării lui Rakoczi ca principe), societatea transilvană se rupe în două tabere opuse (una națională și o alta pro Habsburgică).

Semnarea păcii pune capăt distrugerilor însă contrar clemenței oferite, ruptura din sânul societății va persista încă mulți ani. Etapa următoare este marcată de domnia lui Carol al VI-lea. Pe plan politic, social și confesional este o perioadă unitară, nici chiar disensiunile provocate de semnarea actului "Pagmatica Sanctio" nu vor crea o ruptură majoră. Această etapă se caracterizează prin respectarea pe față a legilor transilvănene, însă în momentul

acordării unor funcții și titluri, regele nu va mai ține cont de deciziile Dietei și va impune persoane care și-au dovedit susținerea necondiționată față de rege și sistem. Acum va apărea un nou criteriu de selecție: apartenența la credința catolică.

A treia mare etapă este constituită din domnia Mariei Tereza (1740-1780). Această etapă demarează ca o continuare a epocii anterioare, însă primele schimbări se vor vedea imediat după acceptarea de către Dietă a domniei reginei și încoronarea sa din 1742. Chiar dacă încă se va ține seama și de părerea stărilor și a Dietei, adevăratele decizii se vor lua în cadrul Cancelariei Aulice. Această transformare lentă începe încă în etapa anterioară, însă doar acum va ajunge la desăvârșire.

Anul 1765 reprezintă un punct de cotitură în istoria Transilvaniei. În acest an, atât în fruntea Guberniului, cât și a Cancelariei Aulice sunt numiți persoane străine, din afara Transilvaniei, vorbitori de limbă germană. Totodată numirile în funcții depind în totalitate de voința reginei și a guvernului imperial. Cum începând cu anul 1762 Dieta nu mai este convocată, deciziile politice, religioase și economice sunt aduse fără acordul stărilor. Viața religioasă se caracterizează printr-un avânt puternic a bisericii catolice și marginalizarea tot mai puternică a unitarienilor. Pe plan social apare un nou fenomen: datorită politicii de recatolizare a Curții, tot mai mulți nobili trec la religia catolică iar ca răsplătă ei vor dobândii poziții importante în administrație. Promovarea convertițiilor începe în etapa anterioară însă doar în această perioadă va ajunge la apogeu.

Vizita împăratului Iosif al II-lea în Transilvania din anul 1773 reprezintă un alt punct de cotitură în istoria Transilvaniei. Îmăratul va întocmi o serie de liste și caracterizări privind funcționarii din principat iar pe baza acestora el va lua niște decizii foarte importante care vor duce la o schimbare majoră în viața politică și socială a Transilvaniei. Chiar dacă Cancelaria Aulică va rămâne în continuare în mâna străinilor, iar Dieta nu va fi convocată nici de acum încolo, în fruntea Guberniului vor fi numite persoane transilvănene. Iar cu ocazia numirilor în funcții nu se va ține cont de apartenența confesională și socială, singurele condiții de selecție fiind priceperea, educația și loialitatea necondiționată față de rege și imperiu.

A patra etapă o reprezintă începutul domniei lui Iosif al II-lea, dominată de emiterea Edictului de Toleranță și a edictelor adiționale. În această etapă nu mai avem de a face cu convertiri. Disputele religioase sunt înlocuite cu o nouă temă reprezentată de afirmarea națională.

Capitolul următor o constituie cercetarea propriu-zisă. Cele două subcapitole prezintă cu ajutorul unor calcule, tabele și diagrame foarte minuțioase transformările confesionale produse în cadrul societății transilvane, cât și cauzele și urmările transformărilor. Datele se bazează pe prelucrarea informațiilor obținute din bibliografie și cercetările personale.

Cu ocazia cercetărilor s-au conturat câteva modele de convertire, aceste sunt prezentate în cadrul unor studii aprofundate. Studiile sunt ordonate cronologic, iar fiecare se clădește în jurul unei persoane marcante din epocă.

Studiile sunt urmate de două liste foarte cuprinzătoare și amănunțite. Primul cuprinde acele persoane care și-au schimbat credința iar cea de a doua conține numele persoanelor mai importante care au rămas fidele credinței strămoșești. Lista convertițiilor poate să pună într-o lumină nouă tot ce se credea până acum despre cauzele și amploarea recatolizării, totodată poate să constituie o bază pentru noile cercetări.

Listele funcționarilor comitatensi reprezintă un nou capitol foarte important. Importanța acestuia este dată de faptul că până acum nu au fost scrise lucrări care să prezinte funcționarii

transilvăneni din secolul 18, iar lucrările care se ocupă și cu acest caz sunt incomplete și pline cu geșeli.

Următorul bloc din cadrul tezei este alcătuită dintr-o bază de date, care conține cele peste 1500 de date personale care au stat la baza cercetării din cadrul tezei de doctorat. Datele personale au fost adunate din diferitele lucrări dedicate unor familii nobiliare, cât și pe baza cercetărilor efectuate în diferitele arhive naționale și bisericești. Listele conțin numele, datele de naștere, deces și cununie a persoanelor, religia, funcțiile și rangurile deținute, cât și numele soțiilor/soților și a copiilor.

Sunt de părere că o temă ce stă la baza lucrării se poate prelucra doar cu ajutorul unei cercetări foarte amănunțite, teze conține și o bibliografie foarte amănunțită. În cadrul acestuia cărțile de profil, revistele și sursele arhivistice au fost grupate în categorii distincte.

Pentru o mai bună înțelegere a proplematicii, lucrarea este întregită de o serie de anexe care oferă o viziune mai exactă asupra mentalităților din Transilvania secolului 18.